

кадров, дальніших життєвих цілей студентів і їх неопосередкована доступність, зв'язана з здійсненням конкретних, легко досяжних цілей. Установлено характеристики ціннісних орієнтацій, обумовлені періодом навчання в ВУЗе, значимості для студентів вибраної спеціальності, успішністю самореалізації в професії. В статті намечаються шляхи дальнішого вивчення теми.

Ключеві слова: мотивація, мотиваційна направленість, особистість, самоактуалізація, самоопределення, направленість, студентський вік, цінності, ціннісні орієнтації.

L. M. Kobylnik, T. A. Katkova

DIALECTICS AND DYNAMICS OF AXIOLOGICAL SELF-DETERMINATION IN TRAINING PSYCHOLOGICAL STUDENTS

The article deals with the problem of value orientations which appear to be the basis of understanding, perception and designing social world's Gestalt, of the regulation of human behaviour. The significance of the posed problem is increasing due to the urgent need for studying a personality in depth and due to the changes and rethinking certain values nowadays, the crisis of which is manifested mostly in the consciousness of a students' social group. The article presents the research on understanding the peculiarities of the dynamics of value orientations and axiological self-determination, discovering personal, professional and social and psychological orientations and advantages. It was concluded, that psychological students' life values are changing in the process of their studying at higher educational institutions. These changes occur under the impact of different factors, which affect future specialist's personality. However, it is necessary to mention the fact, that the values of almost all the students of all courses are of individualistic character, that is, aimed at the personality itself. The results of the research are of practical value when choosing the kind of work, evaluating an employee when recruiting and personnel appraisal; for students' future life goals. The prospects for further research lie in the development and testing the practical self-actualization training course aimed at the activation of the process of values formation, improvement of students' emotional state, determining future life and professional goals.

Keywords: motivation, motivational orientation, personality, self-actualization, self-determination, orientation, student age, values, value orientations.

Подано до редакції 02.06.14

УДК: 159.923.2. – 053.6.

В. А. Лавріненко

ВПЛИВ МІЖОСОБИСТІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ НА ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНО-СМИСЛОВОЇ СВІДОМОСТІ ПІДЛІТКІВ-НЕФОРМАЛІВ

Стаття присвячена аналізу специфіки формування ціннісно-смыслової свідомості підлітків-неформалів. Розглянуті особливості впливу міжособистісної взаємодії у неформальних об'єднаннях на конструювання та упорядкування ціннісно-смыслової сфери молоді. Окреслена роль мови у конструюванні наративів підлітків відповідно до типових соціальних дискурсів та специфічних дискурсів неформальної молодіжної взаємодії.

Ключові слова: ціннісно-смыслова свідомість, наратив, дискурс, смысловий конструкт, смыслова настанова, підлітковий вік, підліткова криза.

Постановка проблеми. Підлітковий вік є складним етапом у становленні особистості, який супроводжується гострою кризою. Вона виникає внаслідок протиріч між наявним психічним розвитком підлітка та його намаганнями реалізуватися у соціальному оточенні. Основним особистісним новоутворенням цього віку є почуття дорослості, внаслідок якого підліток висуває якісно нові вимоги до сприйняття себе оточуючими.

У даному віці при здійсненні провідної діяльності – інтимно-особистісного спілкування – суттєво збагачується життєвий досвід підлітків, розвивається пізнавальна сфера, перебудовується характер. Особливого значення у даному віці набуває ціннісно-смыслова сфера, яка відображає найбільш вагомні смыслові конструкти

підлітків і виступає у ролі надситуативного регулятора їх поведінки. Важливою потребою підлітків є їх необхідність до самореалізації у системі соціальних зв'язків. При цьому орієнтири спілкування підлітків-неформалів з оточуючими визначаються смысловими установками, які виступають результатом упорядкування їх внутрішнього світу та виражаються у семантичних конструктах їх мови. Саме у мові відбувається конструювання смыслової реальності підлітками, осмислення ними життя, що окреслюється у специфіці їх ціннісно-смыслової свідомості. З огляду на це, не вирішеним є питання формування смыслових настанов підлітків під впливом соціального оточення та їх вираження у міжособистісній взаємодії молоді.

Аналіз останніх наукових публікацій. Вирішення проблеми впливу міжособистісної взаємодії у неформальних об'єднаннях на становлення та зміну ціннісно-смыслові свідомості підлітків пов'язано з розглядом смислів особистості, як осередку її життєвої активності (Б.Г. Ананьев, К.О. Абульханова-Славська, Г.О. Балл, Б.С. Братусь, Д.О. Леонтьев). Так, смисл розглядається як універсальний спосіб упорядкування свідомості, інтерпретації життєвого досвіду особистості та життя в цілому [5].

Смыслова сфера відіграє особливу роль у детермінації самопрезентації особистості у соціальних стосунках, що є однією із найбільш вагомих потреб у підлітковому віці (О.В. Селезньова [6]). При цьому, відповідно до принципу «буттєвого опосередкування смыслової реальності» (за Д.О. Леонтьевим [5]), структура особистісних смислів та смыслових настанов особистості суттєво залежить від її комунікативного та життєвого досвіду.

Формування ціннісно-смыслові свідомості молоді особистості (за З.С. Карпенко [2]) відбувається шляхом засвоєння представлених у соціальному макросередовищі ціннісних ідеалів, які заломлюються через відповідні уявлення референтної для підлітка малої групи (у тому числі і неформальних молодіжних об'єднань), в яку той включений як учасник сумісної діяльності зі спільним для її членів ціннісно-мотиваційним ядром. Таке розуміння шляху формування ціннісно-смыслові свідомості суб'єкту відображає основні положення культурно-історичного підходу (Л.С. Виготський), згідно якого особистість є продуктом суспільних відносин. Для окреслення основних шляхів впливу міжособистісної взаємодії підлітків на їх інтрапсихічні утворення важливим є розгляд свідомості з точки зору цілісної континуальної ціннісно-смыслові сфери, що включає в себе і свідомість аналогічної якості як взаємодоповнювальну, синергетичну єдність емоційно-образного і понятійно-логічного аспектів [2].

Становлення ціннісно-смыслові свідомості в підлітковому віці відображає наявність вираженої смысло-життєвої кризи, яка виступає різновидом психобіографічної кризи і породжується об'єктивно існуючими протиріччями у пошуці та практичній реалізації людиною смыслу життя (К.В. Карпинський [3]). При цьому, конструювання цілісної картини власного «Я» підлітків та їх самопрезентація у системі міжособистісної взаємодії, відповідно до основних положень нарративної психології, відбувається на основі осмислення ними оточуючого світу і самих себе шляхом упорядкування усіх життєвих фактів у формі історій та нарративів (Н.А. Федорова [7]).

Мета статті – розглянути особливості впливу міжособистісної взаємодії підлітків у неформальних об'єднаннях на формування їх ціннісно-смыслові свідомості.

Виклад основного матеріалу. У підлітковому віці першочерговим завданням молоді особистості є ефективна комунікація з оточуючими. Реалізуючи такі смис-

лові настанови, як прагнення довести свою самостійність та незалежність, підліток часто відчуває нестачу необхідних для цього ресурсів (соціальних умінь, досвіду, освіти, матеріальної незалежності тощо) та обмежуюче ставлення з боку дорослих (коли дитині не завжди дають можливість самостійно здійснювати життєві вибори). Як наслідок, він переживає виражену смыслову кризу від неможливості подолати такі протиріччя, чи проявляє дезадаптаційну реакцію – конфліктує з оточуючими, вступає до асоціальних молодіжних груп тощо [1].

Процес реалізації міжособистісних відносин підлітків-неформалів впливає на когнітивне опосередкування смыслової регуляції життєдіяльності, що розповсюджується за межі актуальної комунікативної ситуації у план прогнозів, уявлень, фантазій та рефлексії. Конструювання смыслової реальності підлітками відбувається за рахунок символічних систем, провідною із яких виступає мова. Усвідомлення соціальних стосунків та власних психологічних особливостей дітьми представляється у їх лінгвістичних побудовах, що існують лише у певних дискурсах, пов'язаних із дискурсами, пануючими у сучасній культурі. Таке розуміння механізму конструювання смислів молоді особистості засноване на постулатах соціального конструціонізму. Так, згідно К.Гергену, знання особистості про оточуючий світ та власні психологічні особливості представлене у лінгвістичних побудовах. Відповідно до цього, значення – це не когнітивні утворення кожної особистості, а продукт їх спільної діяльності. Мови виступають по-суті взаємодією, яка реалізується у дискурсах – соціальних текстах, продуктах взаємодії індивідів, груп та спільнот [7].

При цьому свідомість розуміється як така, що має мовленнєву природу, і є нестабільним, динамічним утворенням, яке здатне істотно видозмінюватися в залежності від того мовленнєвого контексту, в якому вона знаходиться, і який більшою чи меншою мірою, але обов'язково приймає участь у її конструюванні. Тобто, кожен текст (і нова життєва ситуація, прочитуючи яку індивід змінює форму рольової поведінки, щоб вписатися у інші соціальні норми) пропонує свідомості, що його сприймає, певну позицію, яка тим чи іншим способом конструює її зв'язаність та цілісність. Сама суб'єктність особистості, згідно К.Гергену, повністю залежить від практики взаємодії суб'єктів і визначається дискурсом. Універсальним психологічним механізмом становлення ціннісно-смыслові свідомості особистості, згідно З.С. Карпенко [2], є діалог – форма потенційної бісуб'єктності людини, апріорна інтенція «Ти» як вроджена налаштованість психіки на сприймання Іншого рівноцінним собі, що виступає джерелом породження і чинником збагачення ціннісної свідомості індивіда. Рефлексія з боку всякого «Ти» (партнера по спілкуванню) виступає духовним знаряддям, що розширює семантичний простір особистості. Психологічний зміст діалогічної інтенції становить здатність до особистісної антиципації – передбачення духовної перспективи іншої людини, віра у можливість її досягнення, що можливе

при “обіймаючому”, неупередженому, любовному ставленні до Іншого. А інтеріоризація ціннісних позицій інших “Ти” визначається як шлях до формування знаково-символічної, діалогічної за суттю, свідомості особистості.

Розуміння змісту ціннісно-сислової сфери особистості презентується С.Л. Рубінштейном та І.П. Маногою і базується на принципі багатомірності та багаторівневості буття особистості як структурованої єдності всіх ціннісних відношень особистості співвіднесених між собою та реалізованих в актах екзистенційної дії. Також, З.С. Карпенко [2], розглядаючи особливості індивідуального рівня організації ціннісно-сислової сфери особистості, визначає цінність як еталон належної поведінки, вироблений суспільною свідомістю, і вказує на три форми її репрезентації: 1) цінність постає як суспільний ідеал – узагальнене уявлення про досконалість в різних сферах суспільного життя; 2) цінність має предметне втілення у вигляді витворів матеріальної та духовної культури або людських вчинків, що віддзеркалюють певні ціннісні ідеали (етичні, естетичні, правові тощо); 3) мотиваційні структури особистості і насамперед особистісні цінності, що виступають як внутрішні носії соціальної регуляції, закорінені в структурі особистості. Окрім цього, описуючи динамічний характер системи смислів особистості, З.С. Карпенко акцентує увагу на взаємозв'язках та взаємоперетвореннях у ній, що відображає ціннісно-сислове відношення, смислоутворюючий мотив та диспозицію поведінки. Побудова смислових конструктів підлітками окреслюється у наративах – властивих особистості способах структурувати оточуючий світ. Втілення індивідуального досвіду підлітків у формі наративу (історій, розповідей) дозволяє їм осмислити свій досвід через більш широкий контекст, оскільки форма наративу, сама по собі передбачає історично опосередкований досвід міжособистісних відносин [7].

У наративі підлітки обґрунтовують свої вчинки і вибудовують каузальні залежності між життєвими подіями, що сприяє укріпленню їх «Я-концепції». За допомогою наративів підліток вибудовує непротирічну картину власного «Я», що конструюється за допомогою соціальних відносин, виступає їх функцією. Загалом, Н.А. Федорова [7] виділяє три основні функції наративів, виокремлення яких є важливим для розуміння впливу міжособистісної взаємодії на інтрапсихічні особливості підлітків. Так, у наративах відображаються переважно значимі для суб'єкта життєві події, а сам наратив характеризується часовою направленістю і конструюється виключно у ситуаціях соціальної взаємодії. Конструювання власного «Я» підлітками, відповідно Р. Харре, реалізується у системі соціальних відносин, а взаємодія відіграє при цьому центральну роль. Саме інтеракція знаходиться в центрі аналізу процесу конструювання внутрішнього світу особистістю, оскільки саме у взаємодії визначається властивість мови позначувати об'єкти оточуючої дійсності, з одного боку, та є сферою вираження мови, з іншого.

Конструювання наративів молодими особистостями виступає, з одного боку, механізмом ідентифікації і само-

осмислення, а, з іншого, – надає їм ресурси для самопрезентації і виступає у якості фундаментального компоненту соціальної взаємодії. Форми наративів, що закріплені у культурі, виступають прототипами, на основі яких суб'єкт свідомо чи несвідомо вибудовує свої власні життєві історії. У цих «культурних» наративах вже закладені основні оцінки, дані ним культурою. Відповідно, такий же механізм спостерігається під час конструювання наративів підлітками під впливом активної діяльності у неформальних об'єднаннях, що несуть у собі наративи молодіжних субкультур. Вони являють собою прототипи бачення оточуючого світу підлітками різних неформальних об'єднань. Так, представники романтико-екскапістських груп переважно конструюють власний внутрішній світ під впливом оцінки оточуючої дійсності, як позбавленої смислу, такої, що характеризується ознаками втрати сенсу існування суб'єкта у світі. Натомість, конструювання наративів підлітків із агресивних неформальних об'єднань відбувається, переважно, під впливом субкультурних прототипів у вигляді реалізації своїх намірів на активне та агресивне самовираження, відстоювання власної позиції, оцінки світу як простору для реалізації своїх прагнень при умові постійної боротьби з «ворогами», які заважають самореалізації молоді.

Розглядаючи діяльність неформальних підліткових об'єднань агресивного спрямування з точки зору системного підходу в психології, можна розцінювати наявність таких «ворогів» (підлітків, що думають інакше, представників різних політичних або релігійних поглядів тощо) як фактор, що укріплює дану систему та сприяє її розвитку, виступаючи стабілізатором системи агресивних молодіжних об'єднань. Адже, саме протидіючи «ворогам», підлітки об'єднуються, їх погляди інтегруються, укріплюється «Ми-почуття» і психологічна єдність.

При цьому процес побудови наративу підлітками об'єднує реальність їх «істинного Я» і реальність їх «публічного Я». Бажаний «образ Я» підлітка, який він прагне створити у партнерів по взаємодії, перетинається з тим реальним «образом Я», що конструюється в процесі створення наративу. Тобто, осмислення підлітками самих себе включає два модулі: публічний, що піддається змінам, та особистісний модуль – персональні характеристики, з якими особистість ототожнює себе [7]. Система стосунків підлітка у неформальних об'єднаннях виступає певним середовищем, в якому конструюється та формується його «Я», зникає розірваність між особистим та публічним «Я». Сконструйована у процесі міжособистісної взаємодії ідентичність підлітка несе в собі як відображення культурних і соціальних норм, так і відображення суб'єктивного погляду підлітка на власну історію (наратив). Система поглядів стосовно власного «Я», що утворюється у підлітка, стосується не лише процесу управління враженнями для реалізації конкретних цілей у міжособистісному спілкуванні, а і процесів конструювання ідентичності і згладжування протиріч, узгодження його реального та публічного «Я». У період підліткової смисложиттєвої кризи молоді особистості гостро пере-

живають з приводу непродуктивності своєї життєдіяльності, що виражається у їх смислових конструктах, орієнтованих на втрату сенсу життя (наприклад, «життя для мене нічого не значить, адже я втратив друзів», «я дорогий, а батьки не дають мені змогу обирати своїх друзів. Хіба можна так жити?»).

Відчуваючи нереалізованість у системі соціальних контактів [3], підлітки схильні негативно оцінювати свої особистісні властивості, сприймати їх як перешкоди на шляху до життєвого успіху. При цьому інтенсифікація та генералізація кризових переживань у підлітків провокує домінування негативних компонентів самоставлення. Вони схильні до самозвинувачення та внутрішньої конфліктності, що виражається у конструктах, які ускладнюють процес інтеграції власного «Я»: «я винен у тому, що ніхто не хоче зі мною спілкуватись», «я не цікава для оточуючих», «хочу спілкуватись з друзями, але не спроможний» тощо [4].

Уявлення неформалів про себе під час підліткової кризи характеризуються амбівалентністю, непослідовністю, що ускладнює процес розуміння логіки внутрішніх переживань і вчинків. Переживаючи кризу, підліток зневірюється у своїх силах (це виражається у смислових конструктах «я нічого неспроможний зробити», «я ніколи не зможу знайти справжніх друзів»), відчуває слабкість у вирішенні життєвих проблем. Особливо важливою виступає втрата віри підлітка не лише у власні можливості, а і в можливість розраховувати на допомогу зі сторони оточуючих («всьому світу байдуже на мою долю» тощо). Ціннісно-смислові конструкти, що відображають центрування підлітків на зневіру у власних силах, втрату сенсу життя та очікування негативного ставлення від оточуючих негативно впливають на процес їх міжособистісної взаємодії.

Проте, підліткові наративи можуть мати і позитивний вплив на перебіг кризи. Так, сприймаючи самостійність, що формується, як цінність, підліток перебудовує свої смислові настанови і мотиви, що спонукає його до реалізації намагань набувати соціальні уміння, необхідності виразити себе у колі однолітків, самовиражатися тощо [3]. У той же час, самостійність, організованість, інтерес до соціального життя – ті цінності, які він може засвоїти та апробувати під час неформальної соціальної взаємодії. Виступаючи смислоутворюючим мотивом, такі цінності призводять до успішності у референтному спілкуванні. Одним із найбільш проблемних моментів у формуванні ціннісно-смислової свідомості підлітків є становлення психологічно зрілих орієнтацій на використання свободи та прийняття відповідальності, котрі стають особистісними смислами у дитини [5]. При цьому свобода розглядається як найвища форма активності, яка виражається у здатності ініціювати, припинити чи змінити напрям діяльності у будь-якій її частині (важливим є адекватне розуміння поняття свободи, а не просто орієнтування на незрілі смислові конструкти; наприклад, «якщо я вільний, то схильний робити що захочу і ніхто не може мені перешкодити», «моя свобода дає мені право нічого не робити» тощо). У випадку зрілого сприйняття підлітком свободи,

як цінності, його поведінка характеризується логічністю, ініціативністю, спроможністю реалізувати різні мотиви та вектори соціальної активності, відповідальністю. Саме прийняття відповідальності за свої вчинки відображає подолання, певною мірою, смислової кризи підлітком та ефективність інтегрування його ціннісно-смислової свідомості.

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Отже, формування ціннісно-смислової свідомості, як особливого результату конструювання образу власного «Я» підлітками, відбувається під час активної взаємодії з оточуючими через опанування соціальних норм взаємодії та конструювання наративів у відповідних соціальних дискурсах. Особливу роль при цьому мають дискурси неформальних молодіжних об'єднань, які відображають поєднання типових соціальних дискурсів та специфічних субкультурних елементів бачення світу молодими людьми.

Побудова ціннісно-смислової свідомості підлітків окреслюється у наративах – властивих особистості способах структурувати оточуючий світ. У наративі підлітки-неформали обґрунтовують свої вчинки і вибудовують каузальні залежності між життєвими подіями, що сприяє укріпленню їх «Я-концепції», дозволяє сформувати непротирічну картину власного «Я», що конструюється за допомогою соціальних відносин. При цьому процес побудови наративу підлітками об'єднує їх «істинне Я» і «публічне Я». Бажаний «образ Я» підлітка-неформала, який він прагне створити у партнерів по взаємодії, перетинається з тим реальним «образом Я», що конструюється в процесі створення наративу. Формування ціннісно-смислової свідомості підлітків-неформалів відбувається у процесі подолання ними кризи, яка проявляється із виникненням почуття дорослості і реалізується у прагненні бути визнаним дорослою самостійною людиною представниками соціального оточення. Для оптимального вирішення підліткової кризи важливою виступає здатність до самореалізації, яка визначається особливостями ціннісно-смислової свідомості і проявляється у різних смислових конструктах, дозволяє усвідомити і оцінити свої сили, регулювати життєдіяльність. При цьому гармонійність даного процесу залежить від цілісності та об'єктивності ціннісно-смислових настанов підлітків, їх реалістичності та конструктивності. Смислові конструкти, що відображають центрування підлітків-неформалів на втрату сенсу життя та очікування негативного ставлення від оточуючих негативно впливають на процес міжособистісної взаємодії молоді. Натомість, коли спілкування виступає центральним конструктом у структурі ціннісно-смислової свідомості підлітків, це спонукає їх до реалізації намагань набувати соціальні уміння, необхідності виразити себе у колі однолітків, самовиражатися. Дана проблема не є остаточно розробленою і потребує подальшого вивчення, яке буде спрямоване на емпіричне дослідження психологічних особливостей структури смислової сфери підлітків, їх смисложиттєвих орієнтацій, специфіки вираження, протікання і подолання смисложиттєвої кризи тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вікова та педагогічна психологія : Навчальний посібник / Олександр Васильович Скрипченко, Любов Василівна Долинська, Зоя Василівна Огороднічук та ін. [2-ге вид.]. – К. : Каравела, 2009. – 400 с.

2. Карпенко З.С. Психологічні основи аксіогенезу особистості: Автореф. дис... д-ра психол. наук: 19.00.07 / Зіновія Степанівна Карпенко; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К., 1999. – 37 с.

3. Карпинский К.В. Взаимосвязь самоотношения и смысложизненного кризиса в развитии личности / Константин Викторович Карпинский // Мир психологии. – 2010. – № 4. – С. 152–167.

4. Лавріненко В.А. Психологічні особливості становлення смислової сфери підлітків / Віталій Ана-

толійович Лавріненко // Психологія і особистість. – Київ – Полтава. – 2013. – № 1. – С. 59–74.

5. Леонтьев Д.А. Психология смысла: природа, строение и динамика смысловой реальности / Дмитрий Алексеевич Леонтьев / [2-е испр. изд.]. – М. : Смысл, 2003. – 487 с.

6. Селезнева Е.В. Смысловые детерминанты самореализации / Елена Владимировна Селезнева // Мир психологии. – 2010. – №4. – С. 78–91.

7. Федорова Н.А. Проблема самопрезентации : подход нарративной психологии / Н.А. Федорова // Знание, понимание, учение : Работы молодых ученых. – 2007. – №2. – С. 206–212.

REFERENCES

1. Skrypchenko, A., Dolynska, L., Ohorodnichuk, Z. et al. (2009). *Vikova ta pedahohichna psykholohiia* [Developmental and Educational Psychology] (2nd ed., rev.). Kyiv: Karavela [in Ukrainian].

2. Karpenko, Z. S. (1999). *Psykholohichni osnovy aksioghenezu osobystosti* [Psychological fundamentals of personality's axiogenesis]. *Extended abstract of doctor's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

3. Karpinskiy, K. V. (2010). *Vzaimosvyaz samootnosheniya i smyslozhiznennogo krizisa v razvitii lichnosti* [The interrelation between self-attitude and life-purpose crisis in personality development]. *Mir psikhologii – The world of psychology*, 4, 152-167 [in Russian].

4. Lavrinenko, V. A. (2013). *Psykholohichni osoblyvosti stanovlennia smyslovoi sfery pidlitkiv* [Psychological characteristics of the formation of teenagers' sense sphere].

Psykholohiia i osobystist – Psychology and personality. Kyiv – Poltava, 1, 59-74 [in Ukrainian].

5. Leontyev, D. A. (2003). *Psikhologiya smysla: priroda, stroeniye i dinamika smyslovoy realnosti* [Psychology of sense: nature, structure and dynamics of sense reality] (2nd rev., ed.). Moscow: Smysl [in Russian].

6. Selezneva, Ye. V. (2010). *Smyslovye determinanty samorealizatsii* [Sense determinants of self-actualization]. *Mir psikhologii – The world of psychology*, 4, 78-91 [in Russian].

7. Fedorova, N. A. (2007). *Problema samoprezentatsii: podkhod narrativnoy psikhologii* [The problem of self-presentation: narrative psychology approach]. *Znaniye, ponymaniye, ucheniye: Raboty molodykh uchenykh - Knowledge, understanding, and teaching: young researchers' works*, 2, 206-212 [in Russian].

В. А. Лавріненко

ВЛИЯНИЕ МЕЖЛИЧНОСТНОГО ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ НА ФОРМИРОВАНИЕ ЦЕННОСТНО-СМЫСЛОВОГО СОЗНАНИЯ ПОДРОСТКОВ-НЕФОРМАЛОВ

Статья посвящена анализу специфики формирования ценностно-смыслового сознания подростков-неформалов. Рассмотрены особенности влияния межличностного взаимодействия в неформальных объединениях на конструирование и упорядочения ценностно-смысловой сферы молодежи. Обозначенная роль языка в конструировании нарративов подростков в соответствии с типичными социальными дискурсами и специфическими дискурсами неформального молодежного взаимодействия.

Ключевые слова: ценностно-смысловое сознание, нарратив, дискурс, смысловой конструкт, смысловая установка, подростковый возраст, подростковый кризис.

V. A. Lavrinenko

INFLUENCE OF INTERPERSONAL INTERACTION ON DEVELOPING VALUE AND SENSE CONSCIOUSNESS OF TEENAGERS BELONGING TO INFORMAL GROUPS

This article analyzes the specific character of the formation of value and sense consciousness of teenagers belonging to informal groups. The peculiarities of the influence of interpersonal interaction in informal groups on the design and harmonization of value and sense sphere of youth are considered. The role of a language in the building teenagers' narratives in accordance with the typical social discourse and specific discourse used in informal youth interaction is mentioned. It was concluded that the building of teenagers' value and sense consciousness is defined in narratives. They are regarded as the ways of structuring the world peculiar to a personality. In the narratives of teenagers belonging to informal groups their actions are justified and causal connections between life events are built. It should be noted that the process of building a narrative by a teenager unites his "true self" and "public self". The desired "self-image" of the teenager belonging to informal groups, which is seen by his partners in the process of interaction, meets his true "self-image", which is created in the process of building a narrative. The formation of value and sense consciousness of

teenagers belonging to informal groups occurs in the process of overcoming their crisis, which manifests itself with the emergence of the sense of maturity and is being implemented in an effort to be recognized by representatives of his social environment as independent person. This problem is not fully developed and requires further investigation, which will be focused on an empirical study of the psychological characteristics of the structure of semantic sphere of adolescents, their life orientations, the specificity of expression, development and overcoming the meaning of life crisis.

Keywords: value and sense consciousness, narrative, discourse, semantic construct, semantic orientation, adolescence, adolescence crisis.

Подано до редакції 11.06.14
